

Levende kulturarv – på bygningens præmisser

Del 3: Balancen mellem nyt og gammelt

Opsamling fra Restaureringsseminar 2014

Af Dorthe Bendtsen, arkitekt MAA og skribent DJ

Efter kaffepausen blev der budt velkommen til dagens to sidste indlægsholdere under den tredje bloks tema: Balancen mellem nyt og gammelt. Ud fra konkrete projekter blev der lagt vægt på at diskutere balancen mellem nutidige funktionskrav og bygningernes autenticitet og arkitektoniske kvaliteter. Hvad er værdifuldt, hvad skal bevares, og hvad kan fornyes?

Claus Pryds: Livsrum Herning – en balancegang mellem bevaring og fornyelse

En eksisterende villa i et villakvarter i Herning var udgangspunktet for etablering af rammerne om kræftrådgivningen Livsrum Herning. Bag projektet står Claus Pryds, arkitekt MAA fra Claus Pryds Arkitekter. Han fortalte, at villaen, selv om den kun har en middel bevaringsværdi og dermed godt kunne rives ned, har stor betydning. Villaen er forholdsvis gammel i en ung by som Herning, der ikke har så mange ældre bygninger, og den har derfor en stor mental bevaringsværdi, som Claus kaldte det. Det var derfor fra starten bestemt, at villaen skulle bevares, og at rådgivningscentret skulle etableres her samt i en tilbygning. Hvor villaens gadefacade efter ombygningen fremstår stort set som før, er havefacaden mere sammenflettet med de nye tilføjelser. Udover tilbygningen, som føjer sig til huset, er der på selve villaen foretaget flere forskellige ændringer f.eks. en ny kvist og en forhøjelse af havestuen. Indvendigt er der rumligt arbejdet med forskudte niveauer omkring en kerne med trappe og lift samt forskellige kig, bl.a. et langt kig igennem hele bygningen, som har betydet, at dele af villaen er fjernet.

Claus Pryds spurgte selv, om det havde været det hele værd at holde fast i det gamle hus. Trods lidt voldsomme indgreb, som han kaldte det, så mente han, at resultatet var blevet bedre ved at bevare villaen. Den har nogle særlige kvaliteter; ikke blot i forhold til veneration og omgivelser, men også i forhold til at kunne tilbyde andre rumligheder og stemninger i huset end nybyggeri til glæde for brugerne og deres forskellige ønsker.

Merete Lind Mikkelsen: Lungholm og Hørbygård – med udgangspunkt i materialet

”Jeg er ikke restaureringsarkitekt. Jeg er bygningskunstarkitekt. Men jeg har været med til mange restaureringsseminarer, og jeg har altid undret mig over, at der opstod en ’dem og os-diskussion’ – ’dem’, altså sådan nogen som mig, der ikke mærker efter, hvad der foregår, og ’os’, der mærker ordentligt efter, altså restaureringsarkitekterne. I dag ved jeg, hvad I mente!” Sådan indledte Merete Lind Mikkelsen, arkitekt MAA fra Arkitektfirmaet Merete Lind Mikkelsen, sit oplæg, og hun fokuserede undervejs på vigtigheden af at bruge sine sanser og at forstå sit sted. Det ene sted, hun fortalte om, var herregården Lungholm fra 1639, hvor der skulle indrettes feriested for alle med et handicap.

Merete fortalte mest om projektet for det fredede anlægs vestlænge, hvor der skulle indrettes et wellnesscenter. Ved at undersøge den historiske badetradition fandt hun ud af, at der på herregårdene har været tradition for at bade; når man var færdig med at bage brød, blev de varme sten fra ovnen taget ud og overhældt med vand, så der opstod damp. ”Der er nogen, der har gjort det før, og så kan vi også,” mente hun. Den del af bygningen, der var mest spoleret, blev således indrettet til wellness; der blev ikke etableret nye rum, men arbejdet med adskillelser via inventar. I hele længen blev nogle af de nyeste lag fjernet, f.eks. efterisolering og skillevægge, men ellers har tankegangen været at beholde det, der kunne bruges. I de rum, hvor wellnesscentrets bassin og vådrum skulle være, blev man nødt til at efterisolere. Det blev gjort indvendigt i en konstruktion, der er uafhængig af de eksisterende mure. Holdningen var også, at der skulle bruges få og enkle materialer, og at detaljeringen var meget vigtig: ”Det skal ikke ligne alle andre steder; man skal vide, hvor man er,” forklarede Merete.

Den holdning gik igen i projektet for Hørbygård, som hun dernæst fortalte om. Også her var det vigtigt ikke at bruge standardelementer, men at tegne dem selv. Det var f.eks. tilfældet for en betontrappe i den tidligere stald, der nu skulle indrettes til kontormiljø. "Med trappen viser jeg, at her er jeg – det må man godt se," forklarede Merete; "denne stald bliver ikke stald igen; det skal vi være ærlige omkring." Også i dette projekt var der arbejdet meget med sanseligheden og med forskellige stemninger: "Stemningskift er vigtige, også f.eks. i forhold til lyd," mente Merete, der også roste kalk for at være et af de bedste materialer rent klimamæssigt, men også rent sanseligt. Hørbygård er bevaringsværdig, men for Merete gælder det begge steder om at arbejde med de materialer, der er der i forvejen, og at omsætte den form, der er, til den nye funktion.

3. debat

Herefter åbnede Pernille Stensgaard for aftenens tredje og sidste debat, der skulle dreje sig om de seneste to indlæg, men også kunne række tilbage til dagens tidligere temaer og indlægsholdere. Den største del af debatten kredsede om holdninger og tilgang til at bygge videre på det eksisterende.

Pernille indledte med at spørge Claus og Merete om deres forhold til det eksisterende og om, hvor grænsen går for indgriben. For Claus var det oplagt at bevare villaen; byggherren havde betalt mange penge for den, den har kvaliteter som bygning, den har mental bevaringsværdi og en række rumlige kvaliteter; det var et decideret ønske i programmet at kombinere nyt og gammelt, og det gamle har en genkendelighed og en historie, noget "hjemligt", som Claus formulerede det, som blev foræret med villaen. Han mente selv, at han var gået hårdere til værks end Merete, men at udgangspunktet også var et helt andet – det vil være individuelt fra bygning til bygning og fra sted til sted.

Merete forklarede, at det for hende gav mening at arbejde med gamle bygninger, fordi der også historisk er blevet bygget om og til, og den historie er man med til at formidle videre, man sikrer en kontinuitet. For Merete er grænsen overskredet, hvis et princip kommer til at styre i forhold til stedet. Ved bevaringsværdige bygninger kan man mere, men man skal alligevel tage det alvorligt. Ved fredede bygninger er det en fordel, at man hele tiden skal begrunde, hvad man gør, over for Kulturstyrelsen.

Fra salen blev der fulgt op på Meretes tanker ved at binde an til hendes indledende ord: "Du er hermed én af os!" var beskeden, der blev fulgt af ros for at være trofast i forhold til materialerne og at vælge kvalitet, der kan blive stående. Men der blev også stillet spørgsmål ved, om hun egentlig sikrede en kontinuitet, som hun selv havde forklaret det, og ikke snarere brød den ved at skrælle alt det væk, der ikke kunne bruges, og tilføje noget nyt – det var ment som ros og blev uddybet: "Det smukke består måske netop i, at du *ikke* følger kontinuiteten, men tilføjer noget nyt, det er en kompliment til huset."

Peter Thule udtrykte sin glæde over, at begge projekter arbejdede med sammenfletninger mellem nyt og gammelt, som han netop havde slået et slag for i den tidligere debat. Han mente, at projekter af den slags må være med til at skubbe til måden at tænke fredning og bevaring på, så det ikke er så rigidt, som det måske er i dag. Merete mente, at samarbejdet med Kulturstyrelsen var meget vigtigt; "Det har styrket projektet at have dialogen. Og man må jo godt ændre, det skal blot være begrundet," sagde hun, og Claus tilføjede: "Det skal bare gøres godt!"

Der var enkelte tekniske spørgsmål samt kommentarer om Danmarks tilgang til bevaring i forhold til tilgængelighed; udover gode viljer har Danmark en retlig forpligtelse til at arbejde med tilgængelighed, men forekommer mere bevarende end andre lande, var kommentaren fra en af deltagerne. Kulturstyrelsen er meget opmærksom på emnet og vil gerne lave et informationsblad om tilgængelighed med gode eksempler på, hvordan man kan gribe det an.

Et tema til diskussion var også oplysning og kommunikation. Pernille Stensgaard spurgte, hvor-

dan man kunne skabe større bevidsthed om de bevaringsværdige huse, når nu ikke alle bygnin-
ger kan behandles som de fredede. Det var der flere kommentarer til. Mange kommuner er
godt på vej, og det er godt at kunne give støtte for at animere ejere til at bevare. Man kunne
også drømme om større brug af rådgivere. Og god kommunikation mellem rådgivere og hånd-
værkere er også nødvendig; der var desværre eksempler på, at håndværkere havde oplevet, at
arkitekterne ikke gad høre på dem ude på byggepladsen. En stor indsats er nødvendig over for
bygherrerne; mange bliver bombarderet med byggevarekataloger og skal vænnes til at reparere
frem for at udskifte. Det store arbejde er oplysning – igennem og imellem alle led!

Hermed sluttede seminaret, der havde givet oplysning til alle. Det *blev* til mange timer, der *var*
mange mennesker, og der *var* en del debat – men nogen *hård* dag, som Pernille Stensgaard
havde truet med, blev det nu alligevel ikke. Efter en fælles farvel-drink tog nogle deltagere den
lange tur hjem, andre blev i laden til middag, men i begge tilfælde blev diskussionerne livligt
fortsat – om og i den levende kulturarv.